

imajo svoja opravila opravljati brezplačno. Iz zaloge okrajnih cest se jim povrnejo samo potrebni gotovi stroški, kar jih je s kakim opravilom združenih.

§. 34. Deželna vlada je opravičena, ako se jej treba zdi, razpustiti odbore okrajnih cest.

A dolžnost jej je, ob enem prirediti novo volitev in dovršeni razpust naznaniti deželnemu odboru.

Pritožbe.

§. 35. Pritožbe o cestnih stvaréh proti razsodkom cesarskim okrajnim gosposkam se vpolagajo c. kr. deželni vladi, pritožbe proti naredbam družih v tej postavi imenovanih samoupravnih organov pa tistemu, kdor je prvi nad njimi; to pa se mora zgoditi v 14 dnevih od tistega dne, ko je bil razsodek ali razglas cestnemu odboru izročen; pritožbe se morajo vselej oddati pri prvi stopinji, ki ima dolžnost, pritožbo sè svojimi opazkami nemudoma odpraviti na višo stopinjo.

Proti takim naredbam prve stopinje, ktere so se zaradi javne koristi nujno ukazale izvršiti, pritožba nima ustavljajoče moči.

To postavo znati je treba tedaj še posebno županatom, ktera volijo cestne odbore, pa tudi druge pravice in dolžnosti tudi pri okrajnih cestah.

Kritično-podučne stvari.

Še enkrat „Laibacher Schulzeitung“ in gosp. Sima.

Iz Dolenskega 22. aprila.

Kritiki, ktero ste „Novice“ objavile o gosp. Jan. Simatovem članku „Mädchenerziehung“, pristavite še sledeče:

1. Sima hvali staro Rimljansko Kornelijo, mater obeh Grachov iz ajdovske dôbe, in Švicarja Pestalozzia. Od prve kakor malikovalke tukaj ni govorjenje. Pestalozzi je bil kalvinar; njegov spis, „kako Jera svoje otroke uči“, ne kaže krščanske matere, nobenega uda cerkve, nobene verske resnice, nobene besede iz sv. pisma. — Antuza, mati sv. Krizostoma, Nona, mati sv. Gregorija Nacijanskega, Monika, mati sv. Avgustina iz prvih časov krščanstva, pozneje sv. Angela Merici, Franciška Bermond v Avignonu, vdova Magdalena St. Benve se svetijo kakor zvezde v krščanski odreji ženske mladosti. Od teh in enakih gosp. Sima nič ne pové, in vendar se brani imena „konfessionslos“ (*Schulzeitung* Nr. 7). Kako gré to skup — Oerindur-Sima?

2. Gospodine Sima! kaj dalje hočete povedati z besedami: Zveste hčere pobožne nature (treue Töchter der frommen Natur)? Te fraze jaz ne razumem, menda je tudi Vi sami ne razumete. Spominjam se pa, da so francoski Jakobinarji leta 1793. brezbožnost (ateizem) uradno oklicali in malikovanje pameti vpeljali. To je: nage ženske so stavili na oskrunjene oltarje in jim kadili. V cerkvi Notre-Dame je bila to neka Aubry. Prevpiti Chaumette (Šomet), ko je to pošast — glediščino igravko Maillard — kadil, je klical: „na mesto mrtvih malikov (podob svetnikov) imamo to živo podobo, to najlepše delo nature“. V Vladimiru na Rusovskem je ženski gimnazij. Letos — piše „Wanderer“ — so se ondi 3 učenke od 16—18 let stare, dale fotografirali kakor gracije, v noši ajdovskih boginj (brez obleke); šolski nadzornik to zvedši, preiskuje učenke in učiteljice tega gimnazija, in najde pri njih cele zaloge tacih fotografij. — Brezbožnik Hérault de Sechelles je spomladno jutro 1793. leta na polji pri Parizu vpričo zbrane drhali kakor turški derviš kričal ali

molil k pobožni naturi. — Fraza od pobožne nature me dalje opominja na panteizem (vsebožestvo), kakor ga je učil Spinoza, ali bolj potuhnjeno Fichte, Schelling, Hegel itd., po katerem čenčanji je Bog vse ali vse Bog. — Je li to tudi Vaše modrovanje? ali kaj je Vaša „pobožna natura“?

3. Vi se pritožujete, da je bil duh toliko vekov v verigah (der Geist war geknechtet). Kam namerjate s to psovalko? — Luter Martin je tudi obilno govoril in pisal o sužnosti duhá. Kakošen pa je bil djanški sad svobode, ktero je on oznanoval? Ne govorim tukaj, kako je on, in kako so drugi po njegovem izgledu — Cvingli, Münzer, Kalvin, Sočin itd. — po svojih domišljavah verstvo kovali in prenejali; sad oznanovane „dušne“ svobode je bil pri Luturu, da se je bil on — katolišk duhoven in menih — z nuno Katro Boro oženil, in tako tudi mnogo malopridnih svetnih in meniških duhovnov; pri velikaših pa, da so po cerkvenem premoženji segli in si ga siloma prilastili. Zgodbe toliko nekdanjih škofij, opatij po Nemčiji, osoda Švedske, Danske države itd. so tega živ dokaz. Dalje, da so si mnogoženstvo izvoliti smeli. Filipa, landgrafa Heskega, je 4. marca 1540. leta z Lutrovim privoljenjem in v pričó Melanhtona s tremi ženskimi oženjen pastor Melandes poročil z drugo ženo, ker mu je bila ena sama premalo! — Lutrovo kričanje o svobodi je pa tudi pri kmetiškem stanu obrodilo sad, da je vstala najhuji razuzdanost, ropanje, požiganje itd. in „črna vojska“ (Bauernkrieg), ktera je čez 100.000 kmetom življenje vzela!

4. Gosp. Sima! Vam so klosterske šole gnjusoba, ker pravite, da se v njih tercijalke, ne pa koristni udje srenje izredé. — Ne bom hvalil samostanskih šol, hvalijo jih njih dela! Dokazovati njih vsestranski korist, bi se reklo, dokazovati, da je solnce svitlejše, kakor tema. — S svojim kvašenjem pa kažete prav očitno, da od zgodovine narodov nič ne veste, ali pa nič vedeti nečete. Pokažite nam deželo, kraj, kjer bi odreja ženske mladosti v resnici na vse strani tako dobra in koristna bila, kakor je Vi želite, in to brez vpliva samostanov. Jaz za tako deželo ne vem. Spominjam se pa na poglavitni sedež nemške inteligencije, na glavno mesto države „der Gottesfurcht und der guten Sitte“, kamor se sedanji liberaluhi željno ozirajo, kakor muzelmani na Meko, to je na Berlin. V tem velikem mestu ni samostanskih šol. Kako pa je tam z moralnostjo (nravo) zlasti ženskega spôla? Imam pred seboj moralno statistiko, ktero je odbor nemške evangeliške cerkve na svitlo dal. Poleg te statistike je bilo konec 1867. leta v Berlinu 15.413 pri policiji zapisanih ponočnih vész (meretrices)! Takrat pa je bilo v Berlinu le okoli 600.000 prebivalcev, takrat še ni bilo prenapetosti zavoljo zmag čez nesrečno Francijo in zavoljo njenih milijard. Zdaj je v Berlinu nad 800.000 ljudi. —

5. Da bi se ženski spól tudi zgodovine učil, bilo bi prav in dobro. Al povestnica morala bi biti resnična, ne pa od pisateljev skrpana cerkvi sovražnih. — Pred nekaj leti dobim v roke Oserjevo zgodovino „für Töchterschulen“, po kateri je neka bolj pobožna „gouvernante“ gospodičine dobro katoliške rodovine učila. Po naključbi pogledam 16. stoletje in najdem na dolgo in široko popisovano, kako sta Jurij Truhses-Waldburg in Rihard, škof Trierski, v družbi rablov rogovilaste kmete premagovala. Od gnjusobe, ki so jo ustajniki nad samostani, nad cerkvami in nad plemstvom vganjali, se ve, pa ni bilo skoro nič brati.

Kam gremo?! Kaj se sme pričakovati iz načel, ki jih „Laib. Schulzeitung“ in toliko družih listov trosi? Nisem prerok. Polagoma odpadanje od krščanstva —

„Entchristlichung“ — spozna lahko vsak. — Iz tega raste emancipacija mesá. To kažejo brez ovinkov Mormoni v Utahu severne Amerike. Še grše pa je mesenost razsajala 1535. leta pri pornokratih (*πορνεία* — Unzucht), kakoršni so bili Ivan Bokeld (Bockelsohn), Bernard Knipperdolling itd., glavarji v Münster u, kjer so ženske, ki niso njihovim željam stregle, življenje zgubile. — Tako se je godilo tudi 1792—1796. leta na Francoskem, kjer so nesramnice državne penzije dobivale, pobožne nune in njih nedolžne učenke pa pod guilotino tirane bile. Kaj se pa dandanes godí po svetu, gledite le v velika mesta, pa tudi v nektera manjša. Sapienti sat! Dixi.

Politične stvari.

Štajarski glas o direktnih volitvah na Štajarskem.

„Slovenski Gospodar“, čegar načelo je isto kakor „Novicam“, piše v 17. listu pod naslovom: „Naše misli zastran direktnih volitev“ med drugim tako-le:

„Ni nam danes namen, volilni nagovor napisati; povemo le, kar je dozdej (na Štajarskem) velika napaka pri volitvah bila, da namreč volilnih odborov nismo imeli, kateri bi bili kažipot zbeganemu ljudstvu, katero si samo pomagati ne more. Za srečen uspeh prihodnjih direktnih volitev je treba v vsakem volilnem okraju sestaviti odbor modrih in delalnih mož, ki bodo vse storili, da se volitev srečno izvrši.

Odborov prvo, poglavitno delo bode, postaviti za okraj kandidata, ki največ zaupanja pri volilcih ima. Pri izbiranju kandidata bodi povsod ravnilo: ako le mogoče, deželnega poslanca tudi za kandidata v državni zbor postaviti. Le če bi kateri morebiti popolnega zaupanja v dotičnem okraju ne imel, naj se poišče drug, zanesljiv mož. Da so pa deželni poslanci ob enem tudi državni poslanci, je priporočati zato, ker bi se sicer pri direktnih volitvah lahko prigodilo, da pride v državni zbor mož, ki v političnih, državnopravnih rečéh drugače misli, kakor deželni poslanci, kar bi bilo nevarno in pogubno.

Govori se po časnikih*) tudi o nekem „osrednem (centralnem) volilnem odboru“, kateri bi za vse slovenske okraje kandidate postavil. S tem predlogom se ne moremo sprijazniti, in sicer zato ne, ker je v vsakem okraju dovolj politično zrelih mož, da si izberejo kandidata, ki jim najbolj sodi, osredni odbor pa v posamesnih okrajih sam le malo ali prav nič storiti ne more, da nasvetovanemu kandidatu k zmagi pripomore. Če pa še osrednji odbor, kakor se je to žalibog že zgodilo, kandidata nasvetuje, kateri dotičnemu okraju všeč ni, ali pa celó nasproti dela nasvetovanemu kandidatu,**) napravi že iz začetka razpor, ki ima vsikdar žalostne nasledke. Naj se osredni odbor za vso Slovenijo osnuje, kandidatov pa naj ne imenuje, marveč sprejme vsacega, ki si ga dotični okraj sam postavi. Osrednemu odboru pripadalo bi pa važno delo, da skrbi o pravem času okrajnim volilnim odborom za tiskovine, oglase, poduke ali tudi za potrebne stroške; da odgovarja na stavljena vprašanja in daje potrebne nasvete. Okrajni odbori naj bodo, kolikor je to mogoče, na središču vsakega volilnega okraja; središče si naj domoljubi sami

*) Edino le v „Narodu“ in v „Soči“.

***) Tako prikazen smo doživeli le na Štajarskem pod vodstvom dr. Vošnjakovim in dr. Zarnikovim.

izberó. Kjer so politiška društva, se bo gotovo vse storilo, kar je potrebno, da ljudje izvedó, za kaj da gré in koga je treba voliti.

Eno stvar naj še na koncu omenimo. Mnogoletne ustavne homatije so rodile pri nas kakor po drugod nekako otrpnost in malomarnost, ker se vrh mnogokratnih volitev stvar k dobremu obrnila še ni. Ljudje so vednih volitev do grla siti ter pravijo: „Čemu bi še volili, saj je vse zastoj!“ Prijatelji, nikar tako ne govorimo! V Avstriji gre že več let sem za to, da si pridobijo posamesne dežele več pravic, tako, da bode vsak narod proti potujčevanju zavarovan, da vživa katoliška cerkev popolno svobodo, da si dežela vso upravo tako uravná, kakor se njenim razmeram najbolj prilega. Temu nasprotujejo ustavaki, ki hočejo iz Dunajskega drž. zbora zapovedovati deželam in narodom, katoliški cerkvi, šoli in vsaki človeški družbi. Vojskuje se federalizem s centralizmom. Boj med federalizmom in centralizmom se pa ne dá naenkrat skončati, — skončal se sploh poprej ne bo, dokler se ljudje ne zavedó, da je res najboljša, kar federalisti hočejo, da so namreč dežele in narodi v njih v vseh, javno življenje zadevajočih stvaréh samostalni, ne pa podvrženi državnemu zboru, v katerem slučajna večina odločuje v najvažnejših rečéh. Ta zavednost se je v novejšem času na vse strani tako razširila, da je pri vsej enostranosti nove volilne postave mogoče zmagati federalistom. Na naši strani bode odslej več poslancev iz Galicije, vsi oni namreč, katerih najnovejši minister dr. Ziemalkovski ne zapelje na krivo pot. — V državni zbor pridejo tudi, kakor vse kaže, vrli Čehi, da pomagajo zmagati centralizem. Tirolci in Predarlčani so naši zvesti zavezniki. Dalmatinci še sicer zdaj pobirajo stopinje za ustavaki; toda upati smemo, da sedanji Dalmatinski poslanci več voljeni ne bodo, ker so vsled svojega krivega postopanja občno nevoljo v domovini izbudili. — Zaveznikov imamo slednjič po vseh drugih nemških deželah, katerih bode gotovo vsaka vsaj nekoliko federalistov ni toraj nemogoča stvar.

To čutijo tudi naši nasprotniki — centralisti, zatoraj delajo na vse kriplje, da si zmago zagotovijo. In v taci razmerah bi mi zdaj roke križem držali? — Nikogar motiti ne sme, da je postava direktnih volitev najviše potrjenje dobila. S tem ni rečeno, da mora odslej pri tem ostati, kar so ustavaki sklenili. Deputacija Mariborčanov, ki so se med drugim tudi za potrjenje direktnih volitev na Dunaj zahvalit šli, so rekli cesar blizo tako-le: „Upam, da se bode po volilni preuredbi pot našla do poravnanja in sprave, in nič bolj ne želim, kakor da bi volilna preuredba Avstriji v blagor služila“. S tem pripoznava vladar, da je poravnanja in sprave med narodi in deželami potreba, v tem ko si centralisti domišljujejo, da nastopijo po direktnih volitvah gospodstvo za ves bodoči čas!“ —

Kako nemški ustavaki delajo na Štajarskem, dokazuje isti list „Slov. Gosp.“ v dopisu iz Ptujja, v katerem piše: „Velikonočni pondeljek je imelo naše politično-gospodarsko društvo občni zbor. — Društveni odbor je bil povabil k skupščini našega poslanca gosp. Hermana, kateremu je tako prilika bila dana, poročati volilcem o svojem delovanju v deželnem zboru. — Ko je društveni prvosednik skončal svoj nagovor, poprime besedo g. Herman. Komaj pa nekoliko minut čisto mirno in objektivno o rečéh, ki so sploh znane in tudi v slovenskih listih že mnogokrat popisane bile, govori, vstane politični komisar gosp. Rupnik in reče brez vsake poprejšnje opazke ali kakega ugovora: „Društvo“ (reči bi bil moral: skupščina) je